

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

USE OF INFORMATION AND COMPUTER TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF FORMATION OF ARTISTIC AND CREATIVE ACTIVITY OF FUTURE TEACHERS ARTWORKING

В умовах якісного перетворення сучасного суспільства дослідження проблеми формування творчої активності особистості майбутнього художника-педагога виступає одним із пріоритетних напрямів наукових досліджень, що зумовлює необхідність його соціально-філософського та психолого-педагогічного осмислення. Визначення та розробка шляхів, виявлення методів удосконалення творчої активності особистості майбутнього вчителя образотворчого мистецтва стає особливо актуальною проблемою для системи вищої педагогічної освіти як найважливішої соціальної структури. Проте аналіз спеціальної літератури та дисертаційних робіт, в яких висвітлено актуальні питання формування художньо-творчої активності студентів-художників у процесі професійної підготовки, дає підстави констатувати, що цілісного науково-педагогічного дослідження не було здійснено. Метою статті є дослідження особливостей використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі формування художньо-творчої активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Методологічну основу дослідження становлять діалектична та системна методології, що застосовуються у сфері педагогічних досліджень. Використано загальнонаукові та логічні методи аналізу, синтезу, індукції і дедукції, історичного і компаративістського дослідження проблеми. Стаття є спробою дослідити інноваційні шляхи, які покликані оптимізувати процес формування художньо-творчої активності майбутніх педагогів-художників у процесі фахової підготовки. У такому аспекті автором досліджено та проаналізовано сутність інформаційно-комп'ютерних технологій як дидактичного засобу оволодіння художньо-творчою діяльністю та формування художньо-творчої активності; охарактеризовано форми застосування комп'ютера у процесі фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: художньо-творча активність, художньо-творча діяльність, май-

бутні учителі образотворчого мистецтва, образотворче мистецтво, фахова підготовка, інформаційно-комп'ютерні технології, презентація.

In terms of qualitative transformation of modern society, the study of the problem of forming the creative activity of the future artist-teacher is one of the priority areas of research, which necessitates its socio-philosophical and psychological-pedagogical understanding. Identifying and developing ways, identifying methods to improve the creative activity of the future teacher of fine arts becomes a particularly important issue for the system of higher pedagogical education as the most important social structure. However, the analysis of special literature and dissertations, which highlight current issues of formation of artistic activity of students-artists in the process of professional training, gives grounds to state that a holistic scientific and pedagogical research was not carried out. The aim of the article is to study the peculiarities of the use of information and computer technologies in the process of formation of artistic and creative activity of future teachers of fine arts. The methodological basis of the study are dialectical and systematic methodologies used in the field of pedagogical research. General scientific and logical methods of analysis, synthesis, induction and deduction, historical and comparative research of the problem are used. The article is an attempt to explore innovative ways to optimize the process of formation of artistic and creative activity of future teachers-artists in the process of professional training. In this aspect, the author explores and analyzes the essence of information and computer technology as a didactic means of mastering artistic and creative activities and the formation of artistic and creative activity; the forms of computer application in the process of professional training of future teachers of fine arts are characterized.

Key words: artistic and creative activity, artistic and creative activity, future teachers of fine arts, fine arts, professional training, information and computer technologies, presentation.

УДК 61:00-13/809-8
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.41>

Ян Біль,
аспірант кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У зв'язку із динамічністю сучасного суспільства стає глобальною проблема підвищення ефективності освіти. Розвиток суспільства на сучасному етапі характеризується процесами становлення у суспільній свідомості нової світоглядної парадигми, яка чинить вплив на всі суспільні інститути, в тому числі і на інститут освіти. Зміна парадигми пов'язана з формуванням нових типів осмислення і способів перетворення дійсності. Наука кінця ХХ – початку ХХІ століття починає по-іншому бачити світ і людину в їх цілісності, культурному та індивідуальному вимірі.

Виходячи з цього, суть нової парадигми освіти полягає в підході до людини як найвищої цінності, самоцілі і головної умови розвитку суспільства. Самоцінність людського життя і розвиток особистості в гармонії зі світом природи, соціумом і власним внутрішнім світом є найвищим сенсом і надзавданням системи освіти. У зв'язку з цим є необхідність переосмислення наявних у теорії і практиці навчання методів і технологій, пошуку і створення нових підходів, що актуально для професійної освіти. Вирішення зазначеного завдання пов'язане з розвитком творчої активності, самостійності мислення, навичок дій, що

забезпечують вивільнення свідомості для розуміння сенсу навчальних завдань; умінь самостійно здійснювати творчо-дослідницьку діяльність, що пов'язано насамперед зі зверненням до духовної сфери майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема творчості майбутніх учителів розглядається в наукових доробках В. Загвязинського [3], В. Кан-Каліка [4] та ін.; дослідженню ефективних форм і методів розвитку творчих здібностей майбутніх учителів присвячені роботи Г. Костюка [5], О. Леонтьєва [7] та ін.

Особливий інтерес у процесі розробки проблеми формування художньо-творчої активності студентів у процесі фахової підготовки для нас являють роботи В. Кузіна [6], Н. Ростовцева [8], що пов'язані з розвитком творчих здібностей студентів на заняттях малюнком.

Важливим підґрунтям у розвитку сучасної теорії, практики і методики викладання образотворчого мистецтва в рамках художньо-професійної освіти і естетичного виховання молоді є багатий досвід українських художників-педагогів О. Новаківського, Олени та Ольги Кульчицьких, Г. Кліщара, О. Сорохтея та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте аналіз спеціальної літератури і дисертаційних робіт, в яких висвітлено актуальні питання формування художньо-творчої активності студентів-художників у процесі професійної підготовки, дає підстави констатувати, що цілісного науково-педагогічного дослідження не було здійснено.

Мета статті – дослідити особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі формування художньо-творчої активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Термін «інформаційно-комп'ютерні технології» виник на початку XXI століття, характеризуючи нове інформаційне суспільство, яке буде людство. Відомо, що для кожного періоду людської історії характерне певне слово-символ, яке влучно виражає його сутність. Наприклад, XX століття пов'язують із такими символами, як науково-технічна революція, індустріалізація. XXI століття ототожнюється зі словом *інформація*. Телекомунікаційні пристрої (засоби зв'язку) здійснюють розподіл інформації та її передачу на будь-яку відстань. Зв'язок та інформатизація в нашому столітті об'єднуються терміном «інфокомунікації», які ґрунтуються на останніх технічних та наукових досягненнях суспільства.

Інформаційно-комп'ютерні технології є ефективним дидактичним засобом оволодіння художньо-творчою діяльністю та формування художньо-творчої активності. Педагоги відзначають, що застосування інформаційно-комп'ютерних технологій значно підвищує ефективність навчального

процесу, активність студентів під час вивчення тієї чи іншої дисципліни, дозволяє індивідуалізувати навчальний процес, покращує якість засвоєння матеріалу, дає можливість уникнути суб'єктивності оцінки. Заняття з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій відрізняються підвищеним інтересом студентів до художньо-творчої діяльності, різноманітністю, ефективністю.

Як зазначає П. Беспалов, окрім інноваційності, позитивний вплив інформаційно-комп'ютерних технологій також знаходить свій вираз у формуванні і розвитку психічних структур особистості, в тому числі й мислення. На думку науковця, в контексті інформатизації сучасної освіти критерієм ефективності сучасного навчання є розвиток у студентів мислення нового типу, яке відрізняється від мислення, сформованого на основі використання в навчально-виховному процесі засобів масової комунікації та друкованої інформації [1].

Важливо відзначити ключову роль інформаційно-комп'ютерних технологій в організації самостійної роботи майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Порівняно з традиційними методами їх перевага полягає у великому потенціалі комп'ютерних технологій, який допомагає студентам віднайти психологічний комфорт у навчанні та зацікавити останніх у позитивних навчальних результатах [2]. У зв'язку з тим, що студенти мають можливість самостійного вибору темпу роботи, комп'ютерне навчання відповідає принципам індивідуального навчання. Під час роботи з інформаційно-комп'ютерними технологіями педагогу належить функція фасилітатора, яка відображається у допомозі, поясненні учасникам навчально-виховного процесу нового матеріалу з наочною демонстрацією на комп'ютері певних художніх явищ; наданні необхідних інструкцій з виконання завдання та використання комп'ютера тощо.

Таким чином, використання інформаційно-комп'ютерних технологій у процесі формування художньо-творчої активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі фахової підготовки дозволяє вирішити низку дидактичних і методичних завдань. По-перше, їх застосування значно підвищує мотивацію навчання за рахунок надання студенту можливості самостійного вибору режиму роботи в інтерактивному середовищі, забезпечує різноманітними видами самостійної роботи, комп'ютерної візуалізації навчального матеріалу. По-друге, реалізація в інтерактивному середовищі можливостей сучасної комп'ютерної графіки і мультимедіа формує і розвиває наочно-образний, наочно-дієвий види мислення. По-третє, робота учасників експерименту над дослідницькою діяльністю, організованою в інтерактивному середовищі, формує у них дослідницькі вміння, ініціює самостійне набуття знань, що значно під-

вищує художньо-творчу активність майбутніх учителів образотворчого мистецтва. По-четверте, реалізація ідей алгоритмізації навчання в інтерактивному середовищі ініціює формування у студентів навичок оптимального пошуку стратегії вирішення завдань певної складності, розвиває алгоритмічний, логічний стиль мислення.

Під час упровадження в навчально-виховний процес інформаційно-комп'ютерних технологій використовуються такі електронні дидактичні засоби з образотворчого мистецтва, як: мультимедійні енциклопедичні програми, електронні підручники, електронні бібліотеки з мистецтва, комп'ютерні програми тощо.

Використання комп'ютерних технологій дозволяє студентам вийти за межі замкнутого простору кабінету і зануритися у світ мистецтва; дає можливість побувати в ролі художника, дизайнера та архітектора, не вимагаючи наявності часто недоступних матеріалів. При цьому слід враховувати, що комп'ютер не може замінити педагога, а лише доповнює його роль.

Відзначимо такі форми застосування комп'ютера у процесі фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва, як:

- використання медіаресурсів як джерела інформації;
- комп'ютерна підтримка діяльності експериментатора на різних етапах навчального заняття;
- організація проєктної діяльності студентів;
- використання графічних редакторів «Paint», «Дошка з крейдою» як інструментів художньої діяльності.

Використання медіаресурсів як джерела інформації підвищує інтерес студентів до художньої творчості, різноманітних мистецьких напрямів, дозволяє використовувати на заняттях, окрім творів образотворчого мистецтва, твори літератури, музики та фольклору.

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій передбачає створення педагогом власних фільмів, які доповнюють навчальний матеріал та органічно вписуються у структуру занять. Серед них – фільми-презентації, слайд-фільми, тестові завдання. Для досягнення максимальної ефективності кожного з них важливо враховувати типологію заняття, їх місце у його структурі, доцільність використання відповідно до поставлених цілей і завдань тощо.

Так, фільм-презентацію (виконану за допомогою Microsoft Power Point) доцільно застосовувати на заняттях-лекціях, бесідах, диспутах, подорожах, вернісажах. Фільм-презентація допомагає утримувати увагу студентів, не втратити зв'язок серед різноманіття представлених творів художнього мистецтва, нових понять та термінів. При цьому демонстрація фільму супроводжується лекцією або коментарем педагога, активним міжосо-

бистісним спілкуванням, постановкою запитань, поясненнями, колективним розглядом і обговоренням творів мистецтва.

Презентація допомагає об'єднати велику кількість демонстраційного матеріалу, звільняючи від надмірного обсягу паперових наочних посібників, таблиць, репродукцій, альбомів з мистецтва, компенсує відсутність аудіо та відеоапаратури. Уроки презентації широко використовуються:

- під час знайомства з творчістю художників;
- під час вивчення жанрів образотворчого мистецтва «Натюрморт», «Портрет» та ін.;
- під час вивчення тем з основ композиції «Трансформація тривимірного натурного матеріалу у двовимірне», «Контраст (світле на темному, темне на світлому)», «Інтерпретація натюрморту на основі композиційного модуля» та ін.

Таким чином, завдяки використанню фільмів-презентацій розуміння досягається не тільки за допомогою слова, а й зорового образу: використання одночасно декількох каналів сприйняття інформації підсилює навчальний ефект. Крім того, разом із забезпеченням наочності презентація допомагає впорядкувати знання. Студентам наочно представляється логіка викладу, ключові поняття з їх взаємозв'язками.

Важливе місце відводиться проєктній роботі самих студентів, оформленій у вигляді презентацій. При цьому тема проєктної роботи повинна бути значущою за своєю проблематикою, викликати жвавий інтерес. У результаті студенти мають можливість, спираючись на власну мультимедійну презентацію, яскраво та привабливо розкрити проблемне питання, відстоювати власну точку зору, залучати в дискусію своїх колег. Найбільш значущим є те, що, виконуючи проєкт-презентацію, майбутні вчителі образотворчого мистецтва демонструють найвищий рівень самостійності – творчий.

Як відомо, презентація – це набір слайдів, що об'єднані можливістю переходу від одного слайда до іншого, та збереження їх у загальному файлі. Термін «слайд» використовується для позначення одиниці візуальних матеріалів презентації. Це автономна інформаційна структура, яка містить різні об'єкти, що представляються на загальному екрані монітора, аркуші паперу чи на аркуші кольорової плівки у вигляді єдиної композиції. У складі слайда можуть бути присутні такі об'єкти, як: заголовок і підзаголовок, графічні зображення (малюнки), таблиці, діаграми, організаційні діаграми, тексти, звуки, марковані списки, фон, колонтитул, номер слайда, дата, різні зовнішні об'єкти тощо.

Лідером серед систем для створення презентацій є програма PowerPoint. З її допомогою текстова та числова інформація легко перетворюється на професійно виконані слайди і діаграми, придатні для демонстрації перед аудиторією. Після завершення роботи над презентацією студенти мають

можливість надрукувати отримані слайди на папері, вивести їх на фотоплівку, додати до слайдів замітки доповідача, а також підготувати діапозитиви для демонстрації їх на екрані за допомогою проєкційного апарату типу "Overhead".

Перед початком роботи над презентацією студенти повинні ознайомитися з різними режимами роботи в PowerPoint.

Робота в режимі структури. У режимі структури PowerPoint відображає текстовий вміст презентації, дозволяючи вводити новий текст або редагувати наявний, при цьому не відволікаючись на деталі оформлення, присутні в інших режимах. Оскільки робота йде тільки над текстом, є можливість сконцентруватися на смислового наповненні слайдів, на викладі своїх ідей. Цей режим пристосований для вибору оптимальної послідовності подачі матеріалу, а дизайн та інші елементи оформлення зовнішнього вигляду презентації опрацьовуються після перемикання в інші режими.

Робота в режимі слайда. У цьому режимі студенти мають можливість конструювати або коригувати окремі слайди презентації: вводити і редагувати текст, вставляти графічні об'єкти тощо. Крім того, вони мають можливість доповнити слайд власним фоном і текстовими коментарями.

Робота в режимі сортувальника. У цьому режимі мініатюрні копії слайдів всієї презентаційної послідовності розташовуються рівномірними рядами у вікні перегляду. Так студент простежує вплив будь-якого загального параметра (оформлення фону слайдів або вибір колірної схеми) на вигляд презентації загалом. У цьому режимі відсутня можливість зміни змісту конкретних слайдів, зате доступні засоби їх видалення, дублювання і зміни порядку.

Робота в режимі заміток. Такий режим призначений для створення сторінок заміток, які можуть використовуватися доповідачем під час презентації або служити роздатковим матеріалом. У цьому режимі зменшена копія слайда розташовується у верхній частині сторінки, тоді як нижню, вільну частину сторінки, студенти заповнюють текстовим матеріалом, що містить пояснення до такого слайда. Вибравши відповідний масштаб відображення, є можливість одночасно бачити на екрані зменшений варіант слайда та вводити супровідний текст.

Режим перегляду слайдів. У режимі перегляду демонструється слайд або вся презентація в динаміці, слайд за слайдом. Демонстрація виконується точно так, як буде здійснюватися показ готової презентації – з використанням переходів, анімації, спеціальних ефектів і переходів від одного слайда до іншого.

Для роботи студентам можна запропонувати такий список тем презентацій:

- Сучасне виставкове мистецтво.
- Пейзаж. Історія пейзажу.
- Пейзаж. Зимовий пейзаж.
- Настрій у пейзажі. Імпресіонізм.
- Що таке «силует»?
- Натюрморт у різних видах мистецтва.
- Пейзаж. Творчість Архіпа Куїнджі.
- Перспектива вулиць.
- Повітряна перспектива в живописі.
- Світлотінь.
- Силует у рисунку.
- Символіка орнаменту. Дерево життя.
- Тематичний натюрморт.
- Український рушник.
- Українські писанки тощо.

Основними компонентами проєктної діяльності студентів як дидактичного методу є:

- визначення цілей презентації (постановка проблеми);
- створення ключових ідей (проєктування презентації);
- пошук інформації (опрацювання ключових питань та відповідей);
- наявність готового продукту (результат роботи над проєктом);
- представлення презентації (її значущість для майбутньої професійної діяльності);
- аналіз та оцінка.

Дослідження довело, що така форма роботи допомагає перетворити заняття на дослідницький, дискусійний клуб, де вирішуються практично значущі, актуальні та цікаві для майбутніх учителів образотворчого мистецтва проблеми. Таким чином, виконуючи проєктне завдання і створюючи презентацію, студенти отримують практичну користь від вивчення фахових дисциплін, підвищується їх мотивація у цьому напрямі, а отже, художньо-творча активність.

Висновки. Таким чином, вищезазначені форми роботи, які доцільно застосовувати на заняттях з фахових дисциплін, сприяють пробудженню у майбутніх учителів образотворчого мистецтва інтересу, ініціативності, активності у процесі оволодіння художньо-творчою діяльністю. Запропоновані види роботи з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій дають студентам можливість оперативно поєднувати різноманітні засоби, що сприяють глибокому та усвідомленому засвоєнню матеріалу, економії часу на підготовку до занять, насичення інформацією. Особливу увагу слід звернути на готовність студентів до творчості, їх потребу в отриманні нових знань, відчуття самостійності.

Перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб, використовуючи віднайдені теоретичні підходи до вирішення досліджуваної проблеми, спираючись на розроблений понятійний апарат, його основні ідеї та висновки, більш поглиблено вивчити прогалини у структурі процесу

розвитку художньо-творчої активності студентів на заняттях з фахових дисциплін.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Беспалов П.В. Компьютерная компетентность в контексте личностно-ориентированного обучения. *Педагогика*. 2003. № 4. С. 41–45.
2. Евдокимова М.Г. Компьютерная среда автономности студента в процессе овладения иностранным языком. *Сборник статей*. Моск. гос. лингв. ун-т. Москва, 2001. Вып. 461. С. 81–97.
3. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя. Москва : Педагогика, 1987. 160 с.
4. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество. Москва : Педагогика, 1990. 144 с.
5. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
6. Кузин В.С. Вопросы изобразительного творчества. Москва : Просвещение, 1971. 144 с.
7. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения. Москва : Педагогика, 1983. 391 с.
8. Ростовцев Н.Н. Развитие творческих способностей на занятиях рисованием. Москва : Просвещение, 1987. 176 с.